

КАФЕДРА СТАРОВИННОЇ МУЗИКИ

Візантійська музика: теорія і практика

Освітній ступінь

Магістр

Курс	2
Семестр	3,4

Спеціальність

034 «Культурологія»

Освітньо-наукова програма

«Музична культурологія»

Статус

вибіркова

ECTS	4	3
Годин	120	90
Лекційні	34	20
Семінарські	34	
Самостійна робота	52	50

Форми контролю

залік

Інформація про викладача

ПІБ	Ігнатенко Євгенія Василівна В.о. доцента, кандидат мистецтвознавства
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?user=zmGuB8YAAAAJ&hl=uk
e-mail	evgeniaopus31@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Зацікавленість музичним мистецтвом віддалених епох – одна з характерних тенденцій сучасної культури, яка намітилася ще у ХХ ст. Робота музикознавців з рукописами, історичні та культурологічні дослідження, пошук автентичної манери виконання давньої музики – різні ланки поступового процесу освоєння спадщини старих майстрів. Освоєння давніх монодичних стилів співу можна оцінити як повернення до класичної освіти з обов'язковою латиною та давньогрецькою мовами в Західній Європі, до яких Східна Європа додавала церковнослов'янську. Відповідно класична музична освіта передбачає знання візантійської музики, латинського хоралу та давньоруської монодії. Дисципліна «Візантійська музика: теорія і практика» відповідає запитам сучасного музичного життя і представляє новий напрямок розвитку вищої мистецької освіти в Україні.

Предметом курсу «Візантійська музика: теорія і практика» є теорія, історія і практика візантійського співу.

Об'єктом навчальної дисципліни є візантійська музика в історичній перспективі.

Мета курсу – знайомство з основними етапами історичного розвитку візантійської музики та з головними положеннями візантійської і сучасної грецької теорії музики.

Завдання курсу:

- 1) окреслити історичну перспективу розвитку візантійської і поствізантійської (грецької) церковно-співацької традиції;
- 2) сформуванати навички читання сучасної грецької невменної нотації;
- 3) ознайомити з основними музичними жанрами візантійського музичного мистецтва і визначити їх особливості;
- 4) визначити головні положення візантійської та сучасної грецької теорії музики і простежити їх спадкоємний зв'язок;
- 5) освоєння словника термінів візантійської музики;
- 6) розкрити зв'язок у розвитку візантійської та східнослов'янської музичної культури;
- 7) сприяти практичному освоєнню візантійської музики.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Розуміти специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів та смислів, а також критично оцінювати можливості їхньої інтеграції для розв'язання суспільно-значимих проблем.

ПРН 2. Аналізувати текстові та візуальні джерела інформації щодо культурних явищ та процесів, верифікувати інформацію у відповідності до професійних задач.

ПРН 7. Оцінювати історичні здобутки та новітні досягнення культурології.

ПРН 12. Збирати, аналізувати та оцінювати емпіричні факти та здійснювати їх інтерпретацію у відповідності до сучасних теоретичних уявлень відповідного напрямку культурології.

ПРН 13. Планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження у сфері культурології, генерувати та перевіряти гіпотези, збирати докази та аргументувати висновки.

Компетентності:

Загальні:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
5. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
6. Здатність до пошуку, опрацюванню та аналізу інформації з різних джерел.
7. Здатність проведення досліджень та викладання на відповідному рівні.

Фахові:

- Усвідомлення взаємозв'язку культурних текстів та контекстів.
- Здатність оцінювання та аналізу інформації у процесі реалізації професійної діяльності.
- Усвідомлення соціальної та етичної місії культуролога, а також можливостей та особливостей практичного використання культурологічного знання.
- Здатність критично осмислювати історичні здобутки та новітні досягнення культури.
- Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати й моделювати культурний розвиток різних культурних регіонів, художньої та візуальної культури.
- Здатність використовувати сучасні методи та інструменти культурології, методи аналізу даних та інформаційні технології для проведення наукових досліджень, аналізувати і презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

Студенти повинні знати:

- історичну перспективу розвитку візантійської музики в стилізовому аспекті;
- основні засади її виконання;
- понятійний та категоріальний апарат предмету.

Студенти повинні вміти:

- грамотно проаналізувати музичний твір і його виконавську інтерпретацію;
- визначити жанр твору;

- застосувати набуті теоретичні знання при виконанні твору;
- виявити знання відповідного музичного матеріалу;
- користуватися необхідною літературою.

Перелік тем

Тема 1. Загальна характеристика курсу. Історія дослідження візантійської музики.

Тема 2. Ранньохристиянська музика I–III ст. Гімн Святій Трійці з Оксирихського папірусу.

Тема 3. Візантійська музика IV–XI ст.: створення корпусу гімнографічних текстів.

Тема 4. XII – середина XV ст.: епоха розквіту візантійської музики.

Тема 5. Візантійська (поствізантійська) музика в епоху турецького владцтва.

Тема 6. Візантійські церковно-співацькі книжки.

Тема 7. Типи церковної піснетворчості.

Тема 8. Візантійська музична нотація в історичному розвитку.

Тема 9. Візантійська нотація як система.

Тема 10. Будова та характеристика іхосів.

Тема 11. Музичні роди візантійської музики.

Тема 12. Зв'язок візантійської та східнослов'янської церковно-співацької традицій.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентація, диспут.

Навчальні ресурси

Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

Методи контролю

Поточний контроль – контрольні модульні роботи

Підсумковий контроль – диференційний залік

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	10
2.	Аналітична робота з нотним текстом	10
3.	Практична робота з виконання творчих завдань	20
4.	Відвідування лекцій	10
5.	Залік	50

	Всього	100
--	--------	-----

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка „**відмінно**” **A (90–100)** ставиться студенту, який у повному обсязі опанував теоретичним матеріалом, виявив глибокі системні знання, розуміння історичних процесів еволюції музичних форм і стилів; продемонстрував уміння оперувати загальноприйнятими науковими поняттями і термінами, аналізувати музичні твори з точки зору їх розуміння як художньої цілісності, виявив сформовані навички визначення композиційних, драматургічних, жанрово-стильових особливостей музичного твору, виявлення потенційних можливостей його виконавської інтерпретації; відповідь студента була безпомилковою.

Оцінка „**добре**” **B (82–89)** ставиться студенту, який в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь була розгорнутою, але містила недостатньо вільне оперування професійною термінологією; виявив уміння аналізувати музичні твори з точки зору їх розуміння як художньої цілісності, виявив сформовані навички визначення композиційних, драматургічних, жанрово-стильових особливостей музичного твору, виявлення потенційних можливостей його виконавської інтерпретації; відповідь студента містила 2-3 незначних помилки.

Оцінка „**добре**” **C (74–81)** ставиться студенту, який в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь була розгорнутою, але не містила вільного оперування професійною термінологією; виявив уміння аналізувати музичні твори з точки зору їх розуміння як художньої цілісності, виявив сформовані навички визначення композиційних, драматургічних, жанрово-стильових особливостей музичного твору, виявлення потенційних можливостей його виконавської інтерпретації; відповідь студента містила 3-4 незначних помилки.

Оцінка „**задовільно**” **D (64–73)** ставиться студенту, який не в повному обсязі опанував теоретичний матеріал, його відповідь не містила обґрунтувань окремих теоретичних положень, відрізнялась недостатньо вільним користуванням професійною термінологією; виявив достатнє уміння аналізувати музичні твори, але обмежену зорієнтованість в жанрових, стильових, історичних особливостях музичних форм; виявив сформовані навички визначення композиційних та драматургічних особливостей музичного твору, виявлення потенційних можливостей його виконавської інтерпретації; відповідь студента містила 4-5 помилок.

Оцінка „**задовільно**” **E (60–63)** ставиться студенту, який частково опанував теоретичний матеріал, його відповідь не містила обґрунтувань окремих теоретичних положень, відрізнялась недостатньо вільним користуванням професійною термінологією; виявив недостатнє уміння аналізувати музичні твори, але обмежену зорієнтованість в жанрових, стильових, історичних особливостях музичних форм; виявив недостатньо сформовані навички визначення композиційних та драматургічних особливостей музичного твору, виявлення потенційних можливостей його виконавської інтерпретації; відповідь студента містила 6-7 помилок.

Оцінка „**незадовільно**” **FX (35–59)** ставиться студенту, який виявив пасивність в оволодінні теоретичним матеріалом, недостатнє усвідомлення логіки та особливостей музичного формоутворення, композиційних, драматургічних, жанрово-стильових особливостей музичного твору, відсутність уявлення про музичний твір як художню цілісність, що є основою його музично-виконавської інтерпретації; це є свідченням фрагментарності музично-теоретичних знань і відсутності відповідних умінь; відповідь студента була неповною і містила значну кількість помилок.

Оцінки „**незадовільно**” **F (0–34)** заслуговує відповідь студента, який продемонстрував суттєву обмеженість теоретичних знань, відсутність аналітичних, практичних навичок і

відповідних умінь; відповідь студента містила велику кількість помилок, що свідчить про необхідність обов'язкового повторного вивчення дисципліни.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

Рекомендована література

1. Грецькі рукописи у зібраннях Києва. Каталог. Київ – Вашингтон, 2000.
2. *Дубровіна Л. А.* Супрасльський Ірмолой 1601 року: деякі аспекти кодикологічного дослідження // Рукописна та книжкова спадщина України. К., 1993. Вип. 1. С. 13–20.
3. *Ігнатенко Є. В.* Грецький репертуар українських і білоруських Ірмолоїв кінця XVI–XVIII століть: сучасний стан досліджень // Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, Вип. 47. Видавничий дім «Гельветика», 2021, с. 17–31.
4. *Ігнатенко Є. В.* Грецький спів у культурній парадигмі православних Речі Посполитої (кінець XVI–XVII ст.) // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського: Старовинна музика – сучасний погляд. К., 2014. Вип. 109. Кн. 6. С. 51–69.
5. *Ігнатенко Є. В.* Звучання грецьких співів з українських і білоруських Ірмолоїв кінця XVI–XVIII століть у світлі сучасних методів аналізу візантійської музики // Мистецтвознавство України, № 19, 2019, с. 108–114;
6. *Ігнатенко Є. В.* Історичні відомості про грецький спів в україно-білоруській церковній традиції (XVI–XVIII століття) // Українське музикознавство. Київ, 2018. Вип. 44. С. 7–19;
7. *Ігнатенко Є. В.* Методологія атрибуції грецьких співів з українських і білоруських Ірмолоїв кінця XVI–XVIII століть // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Сучасне музикознавство: методологія, теорія, історія. К., 2020. Вип. 129. С. 64–80.
8. *Ігнатенко Є. В.* Осмогласник Каллістрата 1769 року: авторизація грекомовних причасників і херувимських пісень, in: Мистецтвознавчі записки, вип. 35, Київ: Ідея принт, 2019, с. 267–273.
9. *Ігнатенко Є.* Грецький Осмогласник Каллістрата у контексті православної співацької книги // Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського. К., 2011. № 1 (10). С. 55–63.
10. *Ігнатенко Є.* Исихазм і грецький спів на українських і білоруських землях у другій половині XVI–XVII ст. // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського: Наукові діалоги з Н. О. Герасимовою-Персидською. Київ, 2017. Вип. 119. С. 148–169.
11. *Ігнатенко Є.* Поняття «перевод» у контексті україно-білоруського грецького «напіву» XVI–XVIII ст. // Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського. К., 2010. № 3 (8). – С. 86–98.
12. *Ігнатенко Є. В.* Атрибуція грецьких співів з українських і білоруських Ірмолоїв кінця XVI–XVIII століть // Студії мистецтвознавчі: Театр. Музика. Кіно. № 1 (65). К.: Видавництво ІМФЕ, 2019. С. 29–38.
13. *Ісаєвич Я.* Братства й українська музична культура XVI–XVIII століть // ΚΑΛΟΦΩΝΙΑ / ΚΑΛΟΡΗΘΙΑ: науковий збірник статей і матеріалів з історії церковної монодії та гимнографії. Львів: видавництво ЛБА, 2002. Число 1. С. 8–18.
14. *Мейендорф И.* Византийское наследие в Православной Церкви. Пер. с англ. под общ. ред. Ю. А. Вестеля. К.: Центр православной книги, 2007. – 352 с.
15. *Мицько І.* Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636). Київ: Наукова думка, 1990. 191 с.
16. Осмогласник Каллістрата з молдовського монастиря в Драгомирні. 1769 рік. Розшифрування нотних і словесних текстів Я. Михайлюк, О. Цалай-Якименко. Полтава – Київ – Львів, 2005. 102 арк., IX с.
17. *Паїсій Величковський,* прп. «Повість про святий собор» та маловідомі листи. Упорядкування, передмова, наукова розвідка та коментарі Шумила С. В. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви, 2016. 207 с.

18. Тончева Е. Манастирът Голям Скит – школа на «болгарский распев». Скитски «болгарски» Ирмолози от XVII–XVIII в. В 2-х ч. София : Музыка, 1981.
19. Чернухин Є. Грецька рукописна спадщина в Києві. Історіографія та огляд матеріалів IV–XX ст. – К., 2002. – 326 с.
20. Ясиновський Ю. Репертуар грецьких наспівів в українських нотних Ирмолях // Українське музикознавство : Музична україністика в контексті світової культури. К., 1998. Вип. 28. – С. 107–117.
21. Conomos D. The Monastery of Putna and the Musical Tradition of Moldavia in the Sixteenth Century. *Dumbarton Oaks Papers*, 1982. Vol. 36. P. 15–28.
22. Ignatenko Ye. Moldavian and Ukrainian-Belarusian Church Chant Traditions: common repertoire as a fact of interaction // Рукописна та книжкова спадщина України. Київ, 2023, вип. 30, с. 27–40.
23. Αλεξάνδρου Μ. Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2017. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/6487>.
24. Κωνσταντίνου Γ. Θεωρία και Πράξη της 'Εκκλησιαστικής Μουσικής, τόμος Α'. Δ' έκδοση. – Αθήνα, 2003. – 254 σ.